

overview of the main features of the methods and criteria of mathematical statistics, graphing, diagramming, output reports. According to the hypothesis of pedagogical experiment, the depth of the research specialist can choose the appropriate statistical test and a computer package for the processing of the data for the selected criteria.

Key words: computer statistical packages, experimental data, pedagogical experiment, the criteria for statistical analysis.

Дата надходження статті: «18» березня 2013 р.

УДК 81'243:378.041(045)

Л.М.ШАПОШНІКОВА,

кандидат педагогічних наук

(м.Хмельницький)

Особливості формування іншомовної компетенції у читанні як одного з методів самостійної роботи студентів

У статті подано аналіз проблеми формування іншомовної компетенції у читанні в контексті організації ефективної самостійної роботи студентів у процесі вивчення іноземних мов. Мотивом читання як комунікативної діяльності є спілкування, а метою – отримання необхідної інформації, причому робота з текстом може переслідувати різні цілі: іноді потрібно лише визначити, про що цей текст, в інших випадках важливо зрозуміти основну чи нову інформацію, замисел автора, підтекст. Сформована іншомовна компетенція у читанні допомагає під час роботи з підручником та іншими учбово-методичними посібниками, сприяє розширенню наукових знань студентів, формуванню умінь самостійної пізнавальної діяльності. Такий метод застосовується для осмислення й закріплення наукової інформації, вже отриманої студентами, а також для самостійного набуття знань без участі викладача. Сформовані навички іншомовної компетенції у читанні також дозволяють студентам звертатися до різних іншомовних наукових праць, не передбачених навчальними планами, і самостійно розширювати і поглиблювати наукові знання.

Ключові слова: іншомовна компетенція, читання, компетентнісний підхід, самостійна робота, референція, інформативне читання.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Організація самостійної роботи студентів і досі залишається найактуальнішою проблемою українських вищих навчальних закладів, адже на самостійну роботу відводиться майже дві третини навчального часу. Все більшої ваги набирає питання стосовно методів цієї діяльності, а також ролі викладача в цьому процесі. Одним із найважливіших методів самостійної роботи студентів беззаперечно можна вважати читання. Актуальність проблеми формування іншомовної компетенції у читанні зумовлюється потребою її дослідження у контексті компетентнісного підходу: необхідно визначити структуру іншомовної компетенції у читанні, уточнити цілі її формування в початковій, основній і старшій школі, окреслити етапи формування іншомовної компетенції у читанні, охарактеризувати засоби і способи контролю рівня її сформованості.

Аналіз досліджень і публікацій... Методику формування іншомовної компетенції у читанні розглядало у своїх роботах багато вчених (О.Б.Бігич, Г.Е.Борецька, Н.Д.Гальскова, З.І.Кличникова, А.А.Миролюбов, В.В.Черниш та ін.), проте проблема не може вважатися остаточно вирішеною, оскільки потребують уточнення характеристики та особливості формування іншомовної компетенції у читанні саме під час розгляду її у контексті самостійної роботи студентів,

Формулювання цілей статті... Мета статті – дослідити проблему формування іншомовної компетенції у читанні як одного з методів самостійної роботи студентів.

Виклад основного матеріалу... На сучасному етапі найважливішою проблемою є оптимізація самостійної роботи студентів, оскільки оволодіння навичками самостійної роботи активізує пізнавальну діяльність майбутнього спеціаліста, полегшує пошук науково-методичної інформації, робить більш усвідомленим засвоєння навчального матеріалу. Доведено, що сприйняття навчального матеріалу під час самостійної роботи студента майже повністю залежить від розуміння прочитаного та від навичок читання, якими володіє студент. Під час вивчення іноземної мови беззаперечно лідерство під час читання належить сформованим навичкам іншомовної компетенції у читанні.

Оскільки читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, спрямованим на сприйняття і розуміння писемного тексту, воно також є складником комунікативної діяльності людини, оскільки забезпечує писемну форму спілкування. Компетенція у читанні – це здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах опосередкованого спілкування [4, с.51]. Складниками компетенції у читанні є вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності, а саме – здібності до читання.

Важливим чинником ефективної самостійної роботи студентів стають комунікативні здібності читання, до яких відносяться: адекватна реакція читача на прочитане; вміння брати прочитане до уваги, застосовувати отримані у процесі читання відомості у реальних ситуаціях; задоволення своїх читацьких чи творчих інтересів; удосконалення умінь усного мовлення; пошук інформації за фахом і та ін. Психофізіологічні механізми читання, серед яких зорове сприйняття, внутрішнє промовляння, сегментування тексту, оперативна пам'ять, антиципація [1, с.21] (чи ймовірне прогнозування), довготривала пам'ять, осмислення. В реальній комунікації механізми читання функціонують майже синхронно.

Читання іншомовних текстів розвиває мислення студентів, допомагає усвідомити особливості системи іноземної мови і глибше зрозуміти особливості рідної. Інформація, яку отримує студент з іншомовних текстів, формує його світогляд, збагачує країнознавчими знаннями про історію, культуру, економіку, політику, побут країни, мову якої він вивчає. Велика розумова робота, котра виконується читачем з метою проникнення у зміст тексту, розвиває мовну здогадку та антиципацію, інтерес до оволодіння іноземною мовою і самостійність у подоланні мовних та смислових труднощів.

Успішність формування компетенції у читанні залежить від різних факторів: індивідуально-вікових особливостей студентів, наявності або відсутності у них мотивів навчання у цілому і читання іноземною мовою зокрема, розвитку уваги й інтересу, від рівня сформованості у студентів умінь застосовувати стратегії читання, вміння спиратися на попередній мовленнєвий досвід, на вміння використовувати досвід і мовленнєві вміння у рідній мові [5, с.46]. Крім того, до факторів, що визначають успішність формування компетенції у читанні, відносяться лінгвістичні та дискурсивні характеристики іншомовних текстів. Фактори, що впливають на успішність читання, можна об'єднати у такі групи: 1) умови сприйняття писемних текстів; 2) індивідуально-психологічні особливості самого читача; 3) мовні характеристики тексту [2, с.7].

Вагому роль у процесі формування компетенції у читанні відіграють індивідуально-психологічні особливості самого читача. Так, кмітливність студента, його вміння читати рідною мовою, розуміння теми тексту сприятиме оволодінню читанням уголос. Проте для ефективної самостійної роботи важливою навичкою стає читання про себе, при навчанні якого головним є вмотивованість читання, зорова чутливість, зорова пам'ять, ймовірне прогнозування, поле читання та увага читача [7, с.13]. Успішність читання залежить від потреби студентів узнати щось нове, від наявності інтересу до теми повідомлення, від усвідомлення об'єктивної потреби вчитися, тобто від спрямованості на пізнавальну мотивацію цієї діяльності.

Навички роботи з науковою літературою, або професійно-орієнтоване читання, посідає одне з перших місць у низці основних навчальних умінь і навичок, що мусять засвоїти студенти для успішної самостійної роботи.

Враховуючи те, що студентам необхідно вміти швидко й оперативно орієнтуватися серед нових надходжень друкованих ЗМІ, встигнути опрацювати і засвоїти необхідну і відкидати непотрібну інформацію, то саме за цих обставин провідною функцією професійно-орієнтованого читання стає функція референції (зіставлення тексту з дійсністю) [6, с.79]. Референція властива кожному тексту, який є об'єктом читання. Залежно від комунікативного аспекту, референтне читання має три підвиди: орієнтовно-референтне, пошуково-референтне, узагальнюючо-референтне.

Читання з метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить (переглядове/вибіркове читання), передбачає наявність умінь швидко переглянути ряд матеріалів (газет, журнальних статей, різноманітних програм та довідників, інших прагматичних матеріалів), для того, щоб знайти конкретну інформацію. Студент повинен вміти швидко переглянути текст/тексти, знайти потрібну інформацію і сконцентрувати на ній свою увагу, намагаючись зрозуміти її повністю або основний зміст – залежно від конкретної комунікативної мети [3, с.67].

Під час навчальної і наукової діяльності студентів набуває ваги інформаційний аспект пізнавальної функції навчання. Такий вид читання можна назвати інформативним [6, с.78]. Таке читання задовольняє насамперед професійні та інформаційні потреби студента, котрий, читаючи, отримує потрібну інформацію, оцінює, засвоює і використовує її.

У процесі формування компетенції у читанні іноземною мовою можуть виникнути і труднощі, пов'язані зі змістом тексту: розуміння предметного змісту (фактів); розуміння логіки викладу;

розуміння загальної ідеї, мотивів, вчинків дійових осіб. Належність тексту до певного жанру та наявність відповідних жанрових ознак зумовлюють нову групу труднощів, пов'язаних із жанром тексту.

Не менш важливою є формування іншомовної компетенції при читанні з повним (детальним) розумінням тексту (вивчаюче читання), яке має своєю метою досягнення максимально повного й точного розуміння інформації тексту і критичного осмислення цієї інформації. Однією з цілей такого читання є формування в студентів умінь самостійно долати труднощі смислового характеру. Це вдумливе читання, яке здійснюється у повільному темпі, а його об'єктом є розуміння тієї інформації, що подається у тексті [1, с.22]. Читання в такому режимі вимагає цілеспрямованого аналізу змісту на основі мовних явищ і логічних зв'язків.

При навчанні іншомовної компетенції у читанні зміст текстів визначає ставлення студентів до читання, а також можливості розв'язання тих освітніх і виховних завдань, які ставляться перед іноземною мовою як навчальним предметом. З іншого боку, структурно-сміслові та мовні особливості текстів визначають характер самого процесу читання.

До іншомовних текстів для читання пред'являються певні вимоги, а саме: пізнавальна цінність текстів, науковість їх змісту. Тексти мають будуватися на фактичному матеріалі про країну та народ, мова якого вивчається, а також включати відомості з найрізноманітніших галузей людських знань (науково-популярні тексти); відповідність змісту текстів віковим особливостям та інтересам читачів [2, с.6]. Ці тексти повинні відповідати інтелектуальному рівню розвитку читачів, бути значущими для них, задовольняти їх емоційні та пізнавальні запити; виховний та розвиваючий потенціал текстів. Такі тексти повинні сприяти формуванню морально-етичних якостей читача; наявність різних форм мовлення: діалогічного мовлення і монологічного мовлення та різні типи текстів, що функціонують у ситуаціях реального спілкування.

Тексти для читання іноземною мовою виконують цілу низку функцій, які сприяють успішному оволодінню цією мовою. В методиці виділяють декілька головних функцій іншомовного тексту, проте в контексті самостійної роботи студентів важливими є функції збагачення і розширення знань/досвіду у різних сферах життя та розвиток смислового сприйняття тексту – його розуміння. Завдання такого характеру спрямовані на перевірку розуміння окремих епізодів та всього тексту, знаходження різних смислових та формальних елементів, які полегшують процес розуміння, виконання вправ, котрі допомагають переборювати труднощі, що виникають на шляху розуміння тексту.

Для формування компетенції у читанні у навчальних закладах використовуються автентичні, напівавтентичні та укладені (навчальні) тексти. Перевагою автентичних текстів є те, що вони є зразками реальної комунікації. Легшими для навчання є напівавтентичні тексти, автентичні за своєю природою, але скорочені й модифіковані. Найлегшими є навчальні тексти, укладені авторами підручників з іноземної мови чи учителем, оскільки в них враховується мовленнєвий досвід конкретного контингенту, а також навчальні функції опору та орієнтирів [5, с.46].

Формування іншомовної компетенції у читанні передбачає набуття студентами знань, формування навичок та розвиток умінь читання, а також удосконалення психофізіологічних механізмів читання.

У процесі навчання іноземної мови у навчальних закладах необхідно сформувати вміння читання на комунікативно достатньому рівні для того, щоб студенти могли розуміти: а) основний зміст нескладних автентичних текстів, б) досягти повного розуміння складніших за змістом і структурою текстів різних жанрів (суспільно-політичних, науково-популярних, художніх плінтованих) [4, с.89]. Студентів потрібно навчити користуватися іншомовними словниками та різними довідниковими матеріалами. Читаючи текст, студенти повинні зрозуміти основний зміст і важливі деталі. Набуття цього вміння є надзвичайно важливим, оскільки саме воно лежить в основі майже всієї самостійної роботи студентів. З метою подолання труднощів розуміння тексту проводиться лексичний, граматичний, структурний і смисловий аналіз, використовується переклад.

Відповідно до складників компетенції у читанні, контролювати слід вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності, а саме – здібності до читання. Знання та комунікативні здібності контролюються не окремо, а в ході перевірки умінь. Вибір об'єктів контролю залежить від виду читання. Так, у процесі контролю умінь ознайомлювального читання перевіряють вміння зрозуміти основну інформацію у тексті, ідею автора. У ході перевірки умінь переглядового читання об'єктами контролю стають вміння знайти необхідну інформацію, визначити тему тексту. При вивчаючому читанні перевіряються вміння повно і точно зрозуміти як основну, так і другорядну інформацію, вміння інтерпретувати думки, висновки і ставлення автора тексту до викладених подій [3, с.66].

Способи контролю прочитаного повідомлення можуть бути невербальними і вербальними. До невербальних способів контролю можна віднести: виконання дій; використання цифр; використання сигнальних карток; використання облікових карт; виготовлення схем, креслень; підбір малюнків; розташування малюнків. Вербальні способи контролю можуть бути рецептивними та репродуктивними. Прикладами рецептивних способів контролю можуть служити: вибір пунктів плану; виконання тестів множинного вибору. Репродуктивні способи контролю: переклад окремих слів, словосполучень, речень; складання запитань за текстом; відповіді на запитання; бесіда за текстом; переказ змісту іноземною або рідною мовою [2, с.8].

Вибір способу контролю зумовлюється низкою факторів, передусім ступенем навчання іноземної мови, а також видом читання. На вибір форм і способів контролю компетенції у читанні впливають також жанр тексту, його зміст. Так, при перевірці розуміння художніх текстів слід звертати увагу на розуміння студентами подій, персонажів, стосунків між персонажами; при перевірці читання наукових текстів важливими є ідеї, факти, параметри; при опрацюванні афіш, програм перевіряється розуміння цифр, назв, часу. Рівень розвитку здібностей до читання перевіряється загалом опосередковано через особливості іншомовного спілкування, або за допомогою опитування, анкетування, тестування тощо.

Висновки... Таким чином, оволодіння навичками іншомовної компетенції у читанні є необхідною складовою ефективною самостійної роботи студентів під час навчання іноземних мов. Читання іноземною мовою є комунікативним умінням та засобом спілкування через друковане слово; важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюдженим способом іншомовної комунікації. Читання робить доступною будь-яку інформацію, передає досвід людства, нагромаджений у найрізноманітніших сферах трудової, творчої, соціально-культурної діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні / О. Б. Бігич // Іноземні мови. – 2012. – № 1. – С. 19–30.
2. Борецька Г. Е. Методика формування іншомовної компетентності у техніці читання / Г. Е. Борецька // Іноземні мови. – 2012. – № 1. – С. 3–8.
3. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – [3-е изд. стер.]. – М. : Академия, 2006. – 336 с.
4. Кльчникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке / З. И. Кльчникова. – М. : Просвещение, 1983. – 197 с.
5. Миролюбов А. А. Майкл Уэст и его методика обучения чтению / А. А. Миролюбов // Иностранные языки в школе. – 2003. – № 2. – С. 46–47.
6. Тамбовкина Т. Ю. Самообучение иностранным языкам в языковом вузе: концепция учебного курса / Т. Ю. Тамбовкина // Иностранные языки в школе. – 2007. – № 8. – С. 77–84.
7. Черниш В. В. Навчання англomовного читання та аудіювання із застосуванням аудіокнижок художніх творів (середня загальноосвітня школа з поглибленим вивченням іноземної мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання : германські мови» / В. В. Черниш. – К., 2001. – 21 с.

Аннотація

Л.Н.Шапошникова

Особенности формирования иноязычной компетенции в чтении как одного из методов самостоятельной работы студентов

В статье дается анализ проблемы формирования иноязычной компетенции в чтении в контексте организации эффективной самостоятельной работы студентов в процессе изучения иностранных языков. Мотивом чтения как коммуникативной деятельности является общение, а целью – получение необходимой информации, причем работа с текстом может преследовать разные цели: иногда требуется лишь определить, о чем этот текст, в других случаях важно понять основную или новую информацию, замысел автора, подтекст. Сформированная иноязычная компетенция в чтении помогает при работе с учебником и другими учебно-методическими пособиями, способствует расширению научных знаний студентов, формированию умений самостоятельной познавательной деятельности. Такой метод применяется для осмысления и закрепления научной информации, уже полученной студентами, а также для самостоятельного приобретения знаний без участия преподавателя. Сформированные навыки иноязычной компетенции в чтении также позволяют студентам обращаться к разным иноязычным научным работам, не предусмотренным учебными планами, и самостоятельно расширять и углублять научные знания.

Ключевые слова: *иноязычная компетенция, чтение, компетентностный подход, самостоятельная работа, референция, информативное чтение.*

Summary

L.M.Shaposhnikova

Specific Features of Forming Foreign Language Competence in Reading as a Method Of Students' Independent Work

The article analyzes the problem of forming foreign language competence in reading in the context of organizing students' effective independent work in the process of foreign language study. The motive for reading as a communicative activity is intercourse, and its goal is to provide the necessary information; thus, the work with the text may have different goals: sometimes one just needs to identify what the text is, in other cases it is important to understand the basic or new information, the author's intention, the implication. Properly formed foreign language competence in reading helps students to work with textbooks and other educational books, contributes to the expansion of the students' scientific knowledge and to the skills formation of independent cognitive activity. Such method is used to understand and strengthen scientific information already known by the students, as well as to gain knowledge independently without the help of the teacher. The properly formed skills of foreign language competence in reading also allow students to use different scientific works in foreign language not specified in educational plans, as well as to expand and deepen scientific knowledge on one's own.

Key words: foreign language competence, reading, competence approach, independent work, reference, informative reading.

Дата надходження статті: «7» березня 2013 р.

УДК 371.134+373.3:005.54 (045)

О.Л.ШКВИР,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

Дослідницький проект як засіб підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень

У статті розглянуто проблему підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень. Розробку студентами дослідницьких проектів визначено як важливий засіб означеної підготовки. У статті розкрито зміст поняття «дослідницький проект» та особливості проектної дослідницької діяльності. Запропоновано авторську структуру розробки дослідницьких проектів у процесі вивчення навчальних дисциплін. На прикладі вивчення курсу «Актуальні проблеми початкової освіти» висвітлено технологію виконання дослідницьких проектів.

Ключові слова: метод проектів, проектна технологія, дослідницький проект.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Реформування початкової школи зумовило розширення переліку функцій учителя початкових класів. Поряд із традиційними функціями (навчальна, виховна, розвивальна) вчені (С.Балашова, Л.Коржова, О.Мельник, О.Савченко, О.Сухомлинська та ін.) виокремлюють дослідницьку функцію, для реалізації якої вчителі мають вивчати вікові та індивідуальні особливості учнів, рівень їх вихованості та розвитку, особливості сімей молодших школярів та сімейного виховання, організувати перевірку на науковій основі своїх педагогічних знахідок, застосовувати новітні педагогічні технології, що підвищують пізнавальну активність учнів та їхню здатність до самовдосконалення.

Окрім того, вчитель, виховуючи учнів початкової школи, має залучати їх до пошукової діяльності, вчити спостерігати, експериментувати, відкривати причинно-наслідкові зв'язки, що є необхідною умовою розумового розвитку молодших школярів та реалізації принципу наступності між початковою, середньою та старшою школою.

Однак аналіз результатів атестації вчителів початкової школи, які здобули по закінченню вищого навчального закладу різні освітньо-кваліфікаційні рівні, свідчить про те, що хоча педагоги і проводять дослідницьку роботу в класі, але вона часто носить інтуїтивний, поверховий, безсистемний характер. Учителі не готові до теоретичного обґрунтування власних практичних здобутків.

Водночас аналіз рівня професійної підготовки вчителя початкових класів в Україні сьогодні дозволяє зробити висновки про необхідність серйозного перегляду її змісту та методів підготовки. «Концепція педагогічної освіти» (1999 р.) звертає увагу вчених і практиків на посилення технологічного аспекту підготовки вчителя. Серед палітри освітніх технологій чільне місце займає проектна технологія, використання якої сприяє формуванню у студентів дослідницьких умінь.